

El quart món de Candel

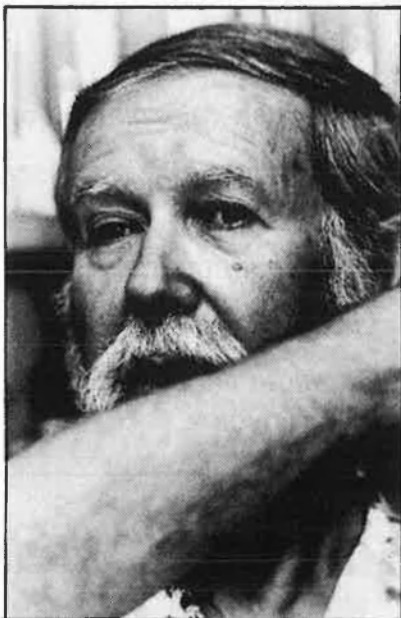
Francesc Candel, l'«ex-xarnego al senat» —com es definia ell mateix— prepara un llibre-estudi sobre l'anomenat «Quart món». La nova pobresa urbana d'ençà de la crisi econòmica de 1973, amb les seves tristes seqüeles de desocupació i de marginació.

Miquel Riera

Viu en una casa menuda, farcida de llibres, que s'apropien de tots els indrets. Una vista, inconfusiblement de perifèria urbana, es perfila des del terrat, amb els clàssics patis de ciment i les antenes de televisió mal girbades. Anem a abeurar-nos a un bar proper, on Candel comenta: «Hi tinc crèdit». Ambient de barri. Entren alguns homes amb granota de color blau i suor a flor de pell. Nois desocupats fan petar les màquines escurabutxaques a la recerca del laboriós premi metàl·lic. Algun jubilat anticipat, amb cara de mig adormit, mira maquinalment la televisió mentre es repenja amb indolència a la taula de fòrmica.

«Aquests barris —comenta Candel mentre s'empassa una Coca-Cola—, són conseqüència del porciolisme. Una època en la qual dominaven una forassenyada febre expansionista i l'especulació desenfrenada del terreny». L'escriptor recorda el cas lamentable d'un periodista que es veié obligat a demanar perdó, agenollat, a l'autoritat, per haver denunciat aquest estat de coses.

Candel és un personatge conegut i estimat pel veïnat. En veure'l, el saluden cordialment i ell alhora s'interessa per la situació personal d'aquesta gent, en bona mesura provinent de

la immigració, castigada per la crisi. La xerrada és distesa i amigable, com la personalitat de l'autor d'*Els altres catalans*. Un accent característic en parlar el català —en el qual intercala

episòdicament alguns mots castellans— revela el seu origen.

Comenta que aquest estudi sobre el quart món trigarà encara alguns mesos a sortir a la llum pública. Ha fet, però, ja, l'esborrany de deu capítols. «La idea vingué del Patronat d'Investigació Social de la Generalitat, dirigida per Jaume Lorés. «En el desenvolupament d'aquest tema —explica—, que ha originat se-

minaris, hi participen reconegudes figures de la intel·lectualitat catalana. Em digueren aleshores si volia escriure un llibre sobre la nova pobresa i els vaig dir que sí».

Candel analitza com s'ha arribat a aquesta situació des d'una perspectiva històrica. «Es comença parlant de l'Espanya de postguerra. Després, del pla d'estabilització i de l'expansió econòmica dels anys seixanta, que es prolonga fins al 1973, amb l'inici de la crisi econòmica mundial».

Del racionament a l'estraperlo, en vingueren el minúscul xalet de la platja o a la muntanya, els biscuter i els sis-cents. Però aquestes comoditats tenien el seu preu. «La gent treballava moltes hores —a vegades dotze o treze— i, d'aquesta manera, aconseguien un cert benestar econòmic i una certa capacitat d'estalvi. També coincidí amb el fenomen de la immigració», quan les fàbriques necessitaven una quantitat ingent d'allò que s'ha anomenat «mà d'obra barata».

«Aquest clima d'optimisme —conti-

nua l'escriptor— desapareix amb la crisi econòmica. Com és habitual, els primers afectats són els treballadors i els peons especialitzats. Tot això que analitzo en l'estudi és de gran

cosa no ha estat així. De totes maneres, l'atur afecta tant la gent provinent d'altres zones com els catalans. Les màquines fan perillar els llocs de treball, i les empreses multinacionals són favorables a la reducció de plantilles.

—*¿Tots aquests canvis que viu la societat, són massa accelerats perquè els ciutadans els puguin assimilar?*

—Des de fa vint-i-cinc o trenta anys, és palès que les transformacions són molt ràpides. Això produeix un malestar social. Hi ha molta desorientació sobre què passarà, especialment entre els joves, que no veuen gaire clar el futur. Així mateix, hi ha generacions senceres bloquejades enfront dels continuats avanços de la tècnica.

Un aspecte de difícil solució «és la manca de preparació de moltes persones a aquest nou model de societat, en el qual l'oci i el temps lliure tenen un paper destacat. Tampoc no tenen diners per ocupar bé l'esplai. Això crea un sentiment d'inutilitat i falta d'expectatives. Mirar la televisió o jugar a la petanca, un esport de moda en-

tre els parats, es converteixen aleshores en formes d'omplir el temps lliure».

—*És a dir, o la petanca o l'economia submergida...*

—Per a moltes famílies és l'única forma de subsistència, en aquests moments. Es vergonyós com els treballadors han perdut els seus drets, amb tots aquests pactes socials, els contractes temporals, i feines marginals.

—*La nova pobresa, però, té unes característiques altres que la tradicional. No és tan vistosa. La gent es guarda els problemes a casa seva. La qüestió és mantenir les aparences, jugar constantment a les disfresses, ensenyar la cara decorosa i solvent a la societat. Senyor Candel, ¿se segueix la tàctica de l'estrucç?*

—Molts no volen veure que hi ha aquesta situació i els costa acostumar-se que hi hagi més indigents que abans. En realitat, un pobre d'avui té més comoditats que no un ric a l'Edat Mitjana. I no se'n vol desprendre encara que costi esforços ingents

mantenir-les. S'ha perdut també la idea de l'estalvi, i es viu al dia, en especial el jovent.

—*Delinqüència i drogaaddicció semblen anar lligades indisolublement amb desocupació, marginació i desarrelament...*

—Bé, jo diria que efectivament els actes de delinqüència són produïts, majoritàriament, per la drogaaddicció. Aquesta s'estén de forma brutal, en particular a les zones suburbianes. Fins i tot, hi ha nanos que intimiden els farmacèutics perquè els facilitin substàncies narcòtiques.

—*¿Ens precipitem, doncs, progressivament al buit?*

—(Rumia uns instants i adopta un posat seriós). Normalment, tendeixo al pessimisme. Les coses mai no van bé, però s'aguanten. Els jocs d'atzar, el retorn a la religió i a l'espiritualitat, palesen una insatisfacció amb la vida que es fa normalment.

—*Tornant al tema de la immigració. ¿Pot parlar-se encara de l'existència a Catalunya de dues comunitats o és ja un mite?*

—És un tema encara sense superar bé, si bé personalment no he cregut mai del tot en aquesta concepció. Amb les matisacions que vulgueu, hi ha la idea que tothom és català. Una altra cosa és que parlem de fora del Principat, on hi ha una animadversió real.

—*¿El malestar socio-econòmic no crea un sentiment de desarrelament i marginació que pot traduir-se en una antipatia envers Catalunya?*

—La gent és conscient que tot està malament. No han tornat, de forma nombrosa, a la seva terra, perquè ja tenen aquí familiars i amics. Al mateix temps, tampoc no veuen allà perspectives. Els joves, pel seu cantó, viuen entre dues cultures —la catalana i l'andalusa, posem per cas—, però revestida d'un caràcter urbà, en ser aquest l'ambient en el qual es mouen. En certs aspectes, podríem dir que són acatalans.

—*¿Quina creu que és l'actuació dels poders públics enfront d'aquesta situació regressiva i de deserció?*

—Prenen mesures de prevenció dels problemes quan ja els tenen al damunt. Hi ha especialistes en un munt de temes, que quan és l'hora de la veritat no solucionen res. Es basen purament en la teoria. D'altra banda, no es fa la política d'austeritat, que vindria, des de les altes instàncies. Llavors pretenen que el ciutadà la segueixi. Per exemple, les despeses sumptuàries són molt importants.

«Els joves, en certs aspectes, són acatalans».

importància per a entendre la situació actual».

—*La pobresa i la desocupació s'han aguditzat, de totes maneres, sobretot a Catalunya...*

—Sí. Jo sempre dic que a Catalunya hem estat de mala sort. Primer vam patir una llarga dictadura. Després, la transició a la democràcia ha coincidit amb la regressió econòmica. En principi, no li van fer gaire cas i tothom pensava que l'atur seria un problema transitori. De fet, no és fins el 1977 que es prenen mesures per tal de frenar-ne l'avanç.

—*Els immigrants deuen ser els que han rebut més pals...*

—El sector de la construcció, que tingué un gran floriment a la dècada dels seixanta, les cadenes de muntatge i el peonatge especialitzat, han estat els que els ha afectat més fort la sotragada. Branques que es nodrien, en bona part, de la població immigrada. A l'època de vaques grasses, els treballadors de la construcció pensaven que tindrien feina per tota la vida, i la

En les paraules de Candel es nota el desengany per l'actuació institucional i els partits polítics. En el fons, aquest home és un sentimental, preocupat pels problemes dels ciutadans humils que s'han de guanyar cada dia el pa per menjar. Com senzilla és la seua manera de fer i aquests texans que porta. El possibilisme i almenys segons l'òptica habitual de les formacions polítiques, no sembla anar gaire

—Ha minvat la confiança en els partits i sindicats. Alhora hi ha un sentiment d'insolidaritat en la pròpia classe treballadora. Si t'acomienen de la teva feina, ningú no diu res. Per això, no fan por els parats i els marginats, perquè estan desunits i no tenen capacitat de cotitzar, que és el que interessa els sindicats. Suposo que la moderna tecnologia produirà uns llocs de treball selectius per a profes-

l'Hospitalet de Llobregat. Per ara, ja en té prou d'això que defineix com a política de càrrecs.

—Des del vostre punt de vista, ¿creieu que Catalunya ha perdut pes específic en el conjunt de l'Estat espanyol, com argumenten alguns?

—Més aviat plantejaria la qüestió d'una altra manera. Avui es parla més de Catalunya que no pas abans, però se sol fer malament. Els retalls de premsa que provenen de fora, en general, són adversos. Fins i tot, dels polítics catalans, no se'n fan gaire bons comentaris.

Una de les teòriques funcions que haurien d'inspirar el Senat és la de ser una cambra territorial, però son lluny que sigui així. L'escriptor, en aquest sentit, comenta que només l'Entesa tenia clar el projecte, segons el qual havia d'actuar com a representació de les comunistes autònomes. «Malauradament, es continua topant amb una concepció centralista de l'estat. Així, no anirem gaire lluny». Evoca, amb esperit crític, allò que considera trista actuació del president del Senat, en mostrar-se contrari al jurament de la constitució en altres llengües que no fossin el castellà.

La vessant literària omple la seva vida plenament, i no sabia ser altra cosa que escriptor. El seu interès per la lletra és primerenc, li ve des dels vint-i-sis anys. Havia provat de treballar en oficis diversos, mostrant predilecció pel de pintor. La sort no l'acompanyà, i va caure malalt. Aquesta circumstància fou decisiva per a convertir-se en un bon lector. I més tard, en escriptor, immers en la saba de la realitat humana dels suburbis, de la Zona Franca —o can Tunis, diu irònicament—, on ha viscut la major part de la seva vida, malgrat obrir els ulls —fa seixanta-un anys— a Casas Altas —el Racó d'Ademús—.

Hay una juventud que aguarda, La ciudad cambia su nombre, un escàndol allà al 1964, o Els altres catalans, són llibres que ara recorda, de la quarantena que n'ha escrit. Fa poc, n'ha acabat un de contes, de quaranta relats, titulat *El juramento*. «Em falta passar a net algunes pàgines», explica. Segurament, el tindrà llest aquest mateix setembre i es publicarà d'aquí a tres o quatre mesos, a l'editorial Plaza i Janés. El deixem, doncs, perquè pugui acabar el seu treball, entre llibres i blocs de ciment, entre l'emoció humana i el desencís per la misèria quotidiana que dissecciona amb els seus ulls murrís i lleugerament oblics. A fora, el dia s'ha ennuvolat i el sol no pica tant. □

«Inclús els partits d'esquerra tenen por de parlar de revolució».

en sintonia amb la seva forma de captar la realitat.

Tot i el seu ideari d'esquerres, està decebut per l'actuació dels partits que es presenten públicament com els seus depositaris polítics.

«Quan els treballadors estaven bé a aquest país, només hi havia proclames marxistes, mentre que ara no saben plantejar cap alternativa vàlida als seus problemes. A vegades, em pregunto on ha anat a parar el progressisme del qual s'ufanaven. L'esquerra ha abandonat els seus antics plantejaments. Els socialistes han efectuat un gir molt rellevant, convertir-se en allò que es diu gestors del capitalisme. Tenen contents l'església, els militars i la gran banca i, paradoxalment, descontents la classe obrera i la petita i la mitjana empresa. Ara que han conquerit les poltrones del poder, no toquen de peus en la terra que trepitgen.»

—Per aquest motiu, ¿hi ha un trencament entre l'esquerra i els interessos immediats d'aquells que diuen representar?

sionals especialitzats, al costat d'un gran nombre de gent marginada que viurà als seus barris, on no molestaran. Aquest fet ja es produeix a les grans urbs metropolitanes d'Estats Units, com Nova York, on els pobres són reclosos en una mena de guetos suburbials.

Ara, també, als partits d'esquerra els fa por parlar de revolució. És un llenguatge que ha mort i hi ha temença de desenterrar-lo. Els líders esquerrans s'abandonen a la bona vida, que els faculden els generosos sous de parlamentari. La gent senzilla ha estat sempre conservadora, a més de poruga. Com menys tens, més vols conservar el poc que et queda. D'altra banda, tot això és molt manejable per part dels mitjans de comunicació, i la televisió en concret.

Per tot el que diu, no se'l veu gens il·lusionat a continuar l'activitat política. Cal recordar que Francesc Candel fou senador per l'Entesa dels Catalans, a les primeres eleccions legislatives i, més tard, a les municipals, regidor de Cultura de l'ajuntament de